

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HÓA HỌC

TRẦN THỊ TIẾP

**TỤC GỬI VONG LÊN CHÙA CỦA NGƯỜI VIỆT
Ở ĐỒNG BẰNG BẮC BỘ**

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC: TH.S. LÊ THỊ KIM LOAN

HÀ NỘI - 2014

LỜI CẢM ƠN!

Để hoàn thành khóa luận tốt nghiệp này em xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới quý thầy cô trong khoa Văn hóa học, trường Đại học Văn Hóa Hà Nội đã trang bị cho em một nền tảng kiến thức trong suốt 4 năm học để giúp em có thể thực hiện nghiên cứu này.

Đặc biệt, em xin bày tỏ lòng kính trọng và biết ơn tới Ths. Lê Thị Kim Loan, giảng viên khoa Văn hóa học, trường Đại học Văn hoá Hà Nội, người đã tận tình hướng dẫn, góp ý và giúp đỡ em trong suốt quá trình thực hiện khóa luận này.

Trong thời gian điền dã khảo sát em xin gửi lời cảm ơn chân thành đến Hòa thượng Thích Thanh Dũng, Đại đức Thích Thanh Trung (chùa Hàm Long), sư thầy Thích Minh Hiếu (chùa Liên Phái), cùng trụ trì chùa Phúc Khánh và chùa Viên Đình cũng như chính quyền và nhân dân địa phương.

Cuối cùng em xin bày tỏ lòng kính trọng và biết ơn sâu sắc đến gia đình, bạn bè những người luôn bên em và hỗ trợ em trong suốt thời gian qua.

Mặc dù đã nỗ lực hết sức nhưng do kiến thức còn hạn chế nên khóa luận không khỏi còn nhiều thiếu sót, rất mong nhận được sự đóng góp và quý báu của thầy cô và các bạn!

Em xin chân thành cảm ơn!

Hà Nội, tháng 5 năm 2014

Sinh viên

Trần Thị Tiếp

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
Chương 1: MỘT SỐ VẤN ĐỀ VỀ LỊCH SỬ VĂN HÓA LIÊN QUAN ĐẾN TỤC GỬI VONG LÊN CHÙA CỦA NGƯỜI VIỆT Ở ĐỒNG BẰNG BẮC BỘ	5
1.1. MỘT SỐ KHÁI NIỆM	5
1.1.1. Khái niệm “vong”, “vong linh”, “linh hồn”	5
1.1.2. Khái niệm “thế giới bên kia”	12
1.2. ĐẠO PHẬT VỚI TRIẾT LÝ NHÂN SINH VÀ PHƯƠNG PHÁP TU HỌC THỰC NGHIỆM MẬT TÔNG	16
1.2.1. Lược sử hình thành và phát triển của đạo phật.....	16
1.2.2. Triết lý nhân sinh của Phật giáo.....	24
1.2.3. Phương pháp tu học thực nghiệm Mật tông	26
Chương 2: THỰC TRẠNG VỀ VIỆC GỬI VONG LÊN CHÙA CỦA NGƯỜI VIỆT Ở ĐỒNG BẰNG BẮC BỘ	33
2.1. ĐẶC ĐIỂM VÙNG VĂN HÓA ĐỒNG BẰNG BẮC BỘ	33
2.2. NGUỒN GỐC TỤC GỬI VONG LÊN CHÙA CỦA NGƯỜI VIỆT	40
2.2.1. Theo quan niệm dân gian.....	40
2.2.2. Theo triết lý phật giáo.....	44
2.3. ĐỐI TƯỢNG VÀ NGHI LỄ GỬI VONG	47
2.3.1. Đối tượng gửi vong	47
2.3.2. Nghi lễ gửi vong.....	49
2.4. HOẠT ĐỘNG GỬI VONG VÀ TIẾP VONG TẠI MỘT SỐ CHÙA Ở ĐỒNG BẰNG BẮC BỘ	56
2.4.1. Chùa Phúc Khánh.....	57
2.4.2. Chùa Liên Phái	67
2.4.3. Chùa Hàm Long	75
2.4.4. Chùa Viên Đình.....	78

Chương 3: ĐÁNH GIÁ TÁC ĐỘNG, KHUYẾN NGHỊ GIẢI PHÁP QUẢN LÝ VÀ ĐỊNH HƯỚNG HOẠT ĐỘNG GỬI VONG LÊN CHÙA	82
3.1. ĐÁNH GIÁ TÁC ĐỘNG	82
3.1.1. Tác động đến nhận thức của người Việt về sự sống và cái chết trong thế giới văn minh, hiện đại	82
3.1.2. Tác động về hành vi ứng xử của người sống đối với người chết.....	85
3.2. GIẢI PHÁP QUẢN LÝ VÀ ĐỊNH HƯỚNG HOẠT ĐỘNG GỬI VONG LÊN CHÙA TRONG GIAI ĐOẠN HIỆN NAY.....	88
3.2.1. Giải pháp quản lý	88
3.2.2. Định hướng hoạt động	91
KẾT LUẬN.....	94
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	98
PHỤ LỤC.....	99

MỞ ĐẦU

1. LÝ DO CHỌN ĐỀ TÀI

Việt Nam là một quốc gia đa tín ngưỡng, đa tôn giáo. Người Việt luôn tin rằng con người có linh hồn và có thế giới bên kia, một thế giới của những người đã khuất (chết). Con người đã nhận thức về cái chết, từ đó đặt nhiều tục lệ, nghi lễ khi một người qua đời. Cũng vì tin là có linh hồn và thế giới bên kia nên người Việt luôn tưởng nhớ và thờ cúng linh hồn người thân của họ như tổ tiên, cụ kỵ, ông, bà, bố, mẹ, anh, em...

Trải qua một quá trình lịch sử lâu dài, qua các cuộc giao lưu và tiếp biến văn hóa với phương Bắc, tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên nói riêng và thờ cúng linh hồn những người đã khuất (chết) nói chung luôn tồn tại và trở thành một tập tục ngàn đời của dân tộc.

Quan niệm và triết lý về sự sống và về cái chết, mối liên hệ giữa những người đang sống với linh hồn không chỉ được biểu hiện trong các tôn giáo, tín ngưỡng mà còn được triết học và một số bộ môn khoa học nghiên cứu và phân tích. Theo quan niệm của người phương Đông, chết không phải là hết mà chết là sang một thế giới khác, thế giới này vẫn có sự liên hệ với thế giới của người sống. Vì thế, người Việt vẫn luôn chú trọng và quan tâm đến cuộc sống của người đã chết, chăm sóc phần mộ và thỏa mãn một phần điều kiện sống của họ. Một bộ phận người Việt theo Phật giáo hoặc không theo Phật giáo nhưng tin tưởng vào giáo lý và sức mạnh của Phật đã trao gửi vong linh người thân của mình nơi cửa Phật (chùa). Gửi vong lên chùa là một hiện tượng ở miền Nam những năm 90 của thế kỷ XX, sau đó lan rộng ra miền Bắc và ngày càng phổ biến trong đời sống hiện đại.

Tục gửi vong lên chùa không chỉ nhằm thỏa mãn nhu cầu tâm linh mà còn thể hiện cách ứng xử giữa người sống với người đã về với thế giới bên kia của người Việt. Đây là một hiện tượng văn hóa dân gian gian đã từng tồn tại trong lịch sử và càng ngày càng biểu hiện rõ nét trong giai đoạn hiện nay.

Chính vì vậy tôi đã chọn đề tài: “*Tục gửi vong lên chùa của người Việt ở đồng bằng Bắc Bộ*” làm đề tài nghiên cứu của mình nhằm bước đầu tìm kiếm thông tin để giải mã hiện tượng văn hóa này.

2. LỊCH SỬ NGHIÊN CỨU VẤN ĐỀ

Hiện có nhiều công trình sách, báo, tạp chí nghiên cứu phong tục, tập quán, tín ngưỡng, Phật giáo cũng như những biến đổi văn hóa của người Việt nhưng chưa có một công trình nghiên cứu khoa học nào về tục gửi vong lên chùa của người Việt ở Đồng Bằng Bắc Bộ.

Bài: “Rước vong lên chùa” (<http://www.phathocdoisong.com/ruoc-vong-len-chua.html>) có nói về quan niệm cúng tuần của người Trung Quốc và ngoài ra, bài viết cũng nói đến hai trường hợp rước vong lên chùa: một là, gửi vong để thờ ở chùa; hai là, rước vong lên chùa cầu siêu.

Bài viết “Thực trạng nghi lễ Phật giáo hiện nay: Lễ rước vong lên chùa” của tác giả Nguyễn Kim Ngọc (<http://www.phattuvietnam.net>) lại chỉ nêu lên quan niệm của Phật giáo và thực trạng việc rước vong cầu siêu qua khảo sát tại chùa Phúc Khánh.

Trên báo An ninh thủ đô, số ra ngày 20/11/2011 có bài “Hóa giải nỗi khiếp sợ trùng tang”(<http://www.anninhthudo.vn/Ky-la/Hoa-giai-noi-khiep-so-trung-tang/424633.antd>), tác giả cũng nêu lên một số quan niệm của dân gian và các nhà khoa học về hiện tượng trùng tang.

Có thể nói: “*Tục gửi vong lên chùa của người Việt ở Đồng Bằng Bắc Bộ*” là một vấn đề khá mới mẻ, chưa có công trình nghiên cứu khoa học nào cụ thể. Đề tài này đóng góp một phần tư liệu vào kho tàng văn hóa tín ngưỡng dân gian của người Việt.

3. MỤC ĐÍCH VÀ NHIỆM VỤ NGHIÊN CỨU

3.1. Mục đích nghiên cứu

Qua kết quả khảo cứu, đề tài nhằm giải mã “tục gửi vong lên chùa” như giải mã một hiện tượng văn hóa dân gian của người Việt đồng bằng Bắc Bộ.

3.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Bước đầu tìm hiểu thực trạng của tục gửi vong lên chùa hiện nay của người Việt ở đồng bằng Bắc Bộ qua nghiên cứu 4 trường hợp cụ thể tại chùa Hàm Long, chùa Liên Phái, chùa Phúc Khánh, chùa Viên Đình.

4. ĐỐI TƯỢNG VÀ PHẠM VI NGHIÊN CỨU

- Đối tượng nghiên cứu: Tục gửi vong lên chùa thông qua hình thức gửi vong và các hoạt động nghi lễ.
- Phạm vi nghiên cứu: Bốn ngôi chùa về hoạt động tiếp nhận vong ở Đồng Bằng Bắc Bộ như: chùa Phúc Khánh, Chùa Liên Phái, Chùa Hàm Long, Chùa Viên Đình.

5. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

- Phương pháp nghiên cứu lý thuyết: Đề tài nghiên cứu dựa trên những cơ sở lý luận khoa học về tôn giáo, tín ngưỡng.
- Phương pháp nghiên cứu điền dã thực địa – của dân tộc học, phương pháp nghiên cứu tham dự của nhân học, phỏng vấn, điều tra xã hội học để phân tích và tổng hợp kết quả nghiên cứu.

6. BỐ CỤC CỦA ĐỀ TÀI

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Tài liệu tham khảo, Phụ lục. Đề tài được bố cục thành ba chương:

Chương 1: Một số vấn đề về lịch sử văn hóa liên quan đến tục gửi vong lên chùa của người Việt.

Chương 2: Thực trạng tục gửi vong lên chùa của người Việt ở Đồng Bằng Bắc Bộ.

Chương 3: Đánh giá tác động, khuyến nghị giải pháp quản lý và định hướng hoạt động gửi vong lên chùa.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Quang Khải (2011), *Chùa Hàm Long*, Nxb. Văn hóa Thông tin.
2. Hồ Sỹ Tân (2009), người dịch: Túy Lang, Nguyễn Văn Toàn, *Thọ mai gia lễ*, Nxb. Lao động, Hà Nội.
3. Ngô Đức Thịnh (2001), *Tín ngưỡng và Văn hóa tín ngưỡng ở Việt Nam*, Nxb. Khoa học Xã hội.
4. Ngô Đức Thịnh (2003), *Văn hóa vùng và phân vùng tộc người ở Việt Nam*, Nxb. Tuổi trẻ.
5. Trương Thìn (2008), *Nghi lễ của đời người*, Nxb. Hà Nội.
6. Trần Ngọc Thêm (1997), *Cơ sở văn hóa Việt Nam*, Nxb. Giáo dục.
7. Đặng Nghiêm Vạn (2000), *Lý luận về Tôn giáo và tình hình tôn giáo ở Việt Nam*, Nxb. Chính trị Quốc Gia.
8. Giáo hội Phật giáo Việt Nam (2009), Thượng tọa Thích Gia Quang – Giáo sư Nguyễn Tá Nhí, *Chùa Liên Phái – Danh lam nổi tiếng Hà Thành*, Nxb. Tôn giáo.
9. Giáo hội Phật giáo Việt Nam (2005), trước thuật: Ngô Đạt Thiên Sư, dịch giả: Thích Huyền Dung, *Từ bi Thủy sám pháp*, Nxb. Tôn giáo.
10. Giáo hội Phật giáo Việt Nam (1998), dịch giả: HT. Thích Tuệ Hải, *Kinh Địa Tạng*, Thành hội Phật giáo TP. Hồ Chí Minh ấn hành.